

Dét du ikke ved får patienten ondt af

Morten Sodemann, professor global sundhed & indvandrermedicin
Indvandrermedicinsk klinik

Odense Universitets hospital & Syddansk Universitet

www.ouh.dk/indvandrerklunik

 @mortensode morten.sodemann@rsyd.dk

Det du ikke ved får patienten ondt af

Download (PDF, 332 sider): www.ouh.dk/laerebog

Sårbar? Dét kan du selv være

Download (PDF 261 sider): www.ouh.dk/saarbar

Rehabilitering i en nøddeskal: lige det sidste *rækværk*

Rehabilitering for viderekommende

Rehabilitering af den enkelte

Kræver rehabilitering af hele netværket – også de professionelle

Kunsten at skabe rammer for mulighed

Evnen til at se muligheder under udvikling
Evnen til at være der når muligheden byder sig

Evnen til at være forberedt så der er mulighed for at udnytte mulighed

Sårbar rehabilitering

- Henvises ikke
- Starter ikke
- Stopper før vi kommer i gang
- Stopper før vi ved hvad vi har med at gøre
- Stopper når tiden er gået
- Stopper når pakken er færdig
- Stopper når det pludselig går lidt bedre men uden at vi ved hvorfor eller om det er holdbart

Menneskelige havarier

- kræver en langvarig stilsikker tålmodig forudsigelig kontinueret gæstfri erfaren redningsindsats

Jamen jeg gjorde jo ikke noget så hvad gjorde jeg?

- Rigtige rammer
- Rigtige humør
- Rigtige personer
- Rigtige dag
- Rigtige sprog
- Rigtige tid
- Rigtige vilje
- Rigtige mavefornemmelse
- Rigtige stædighed: at blive i det tvetydige & usikre

”Patienten må fejle noget helt andet. Der mistænkes ar på sjælen men der er store forståelsesproblemer, som ikke kan håndteres her”

36 årig kurdisk mand, flygtning. Arbejdede sort i lille byggefirma og faldt 4 meter ned og slog hoved og ryg. Brud i rygsøjlen og retraumatisering af nærhenrettelse i hjemlandet.

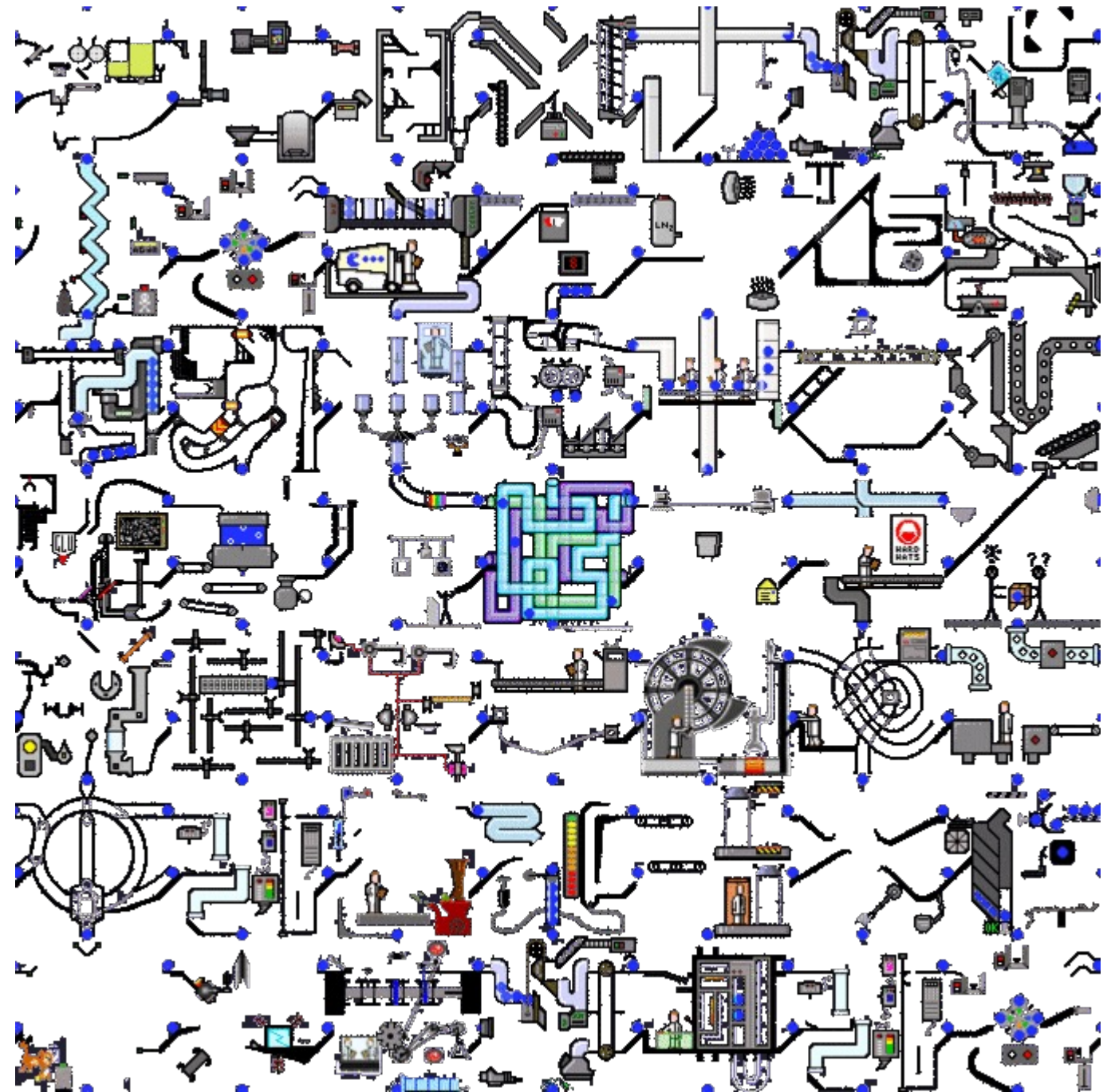
Livet som kronisk produktionsforstyrrelse

- Den **organisatoriske kompleksitet** fortrænger patient kompleksitet - fokus flyttes til at **hjælpe processer i stedet for patienter**
- Komplekse patienter er blevet til **hovsamissiler**: de forstyrrer og rutinerne er fragmenteret af hyperspecialisering
- Produktionsproblem – produktionssprog – dehumanisering – ulighed

Psykisk syge ender ofte som "onde" problemer for de sundhedsprofessionelle

- Kontekst, forudsætninger og struktur **umuliggør en logisk løsning**
- Forskelligt **fokus og holdning til problemet afhængigt af perspektiv** (frontlinie, teamleder, afd leder, sygehusleder, regional politiker, national politiker)
- Der er ingen entydig syndebuk og **alle har deres eget syn på problemets oprindelse og deres egen rolle i det** (Helte/ofre)
- Enhver **organisation finder sin egen "løsning"** i fortællingen: bureaukrati, neutral sagsbehandling, forceret lighed, kontrol, overvågning, regel, guidelinyranni – fortællinger bliver virkelighed
- Men **personen der står med problemet føler sig hjælpeløs** og forladt i de hårdnakkede officielle (men åbenlyst falske) organisationsfortællinger
- Lukket nonsens logik og pligtsludder: "Nu ved jeg hvorfor jeg er ungtkarl..."

Vi kæmper med at løse problemerne vi møder og arbejder i en kompleks maskine der i virkeligheden kun fungerer ved hjælp af skjulte kompetencer som olie, sweet talking, smutveje, snyd, tricks, uformelle samarbejder, strikkepinde og elefantsnot

Ville velfærdssamfundet fungere uden

tålmodige & forhandlingsvillige ildsjæle,
tryllekunstnere, gode feer, troldkarle,
blæksprutter, skaffere, problemknusere &
velfærdskrigere?

De onde problemer i velfærdssamfundet løses af gode mennesker – ikke af systemet. Raeson 24.juni 2022

<https://www.raeson.dk/2022/professor-morten-sodemann-de-onde-problemer-i-velfaerds-samfundet-loeses-af-gode-mennesker-ikke-af-systemet/>

Forståelsesrammer
er som tandbørster

Vi har alle vores egen
og vi ville brække os hvis vi skulle bruge de andres

Hvem er det egentlig der er syg?

Lorenz eller livet?

Mor eller Elnazir?

Babushka problemer

Når man løser de oplagte problemer så blotlægges andre problemer skjult af de oplagte problemer

Abir 41 år

- Henvisning: Mange klager, nedtrykt, svær at aktivere
- Egen restaurant + samtidig plejer i retspsykiatrien + tolk
- Voldelig men kendt/respekteret ex-mand håner Abir offentligt og får ekskluderet Abir fra sociale netværk – svært ensom.
- Arbejdsulykke med rygskade – starter morfindepot behandling
- 12-årig overvægtig søn med selvmordstanker (far håner søn – tror mor skal dø)
- 20-årig hjemmeboende datter med skizofreni
- Prøver at gøre sig uafhængig af mandens hån ved at støtte børnene

Nermin

Hej Sygeplejehjem og Kommune!

Vil De være så elskværdig, at hjælpe mig - Jeg vil snakke med Dem Sundhedsplejerske og Sundhedsstyrelse læge huset Jeg skrive på papir ordbog dansk - Jeg problemt udtaler ikke god og Fortå dansk ikke godt - vil Dem ser laser på papir - Jeg har Syg meget er dårlig min's krop ikke rask, Kold og Fingre, Kno, Knogle, Knæ, Ben Svapper træ

Sene, Ribben Knogler, Muskel Krampe Spasme, Diarré, Influenza, Infektion, Jeg sv, tørste, Smerte ful, Røvhul forstoppet - Betænd pakkel, Forkølet - forfrossen vammal, Knurre

Snue, Skodde - Skoldkopper min krop Foyse og min Svækling Svække, tarm Svullen, Balde har pakkel Svulme, Svulst, hjerte åndenød, ånden, ånder forpastet og forfrossen - Utilpas, Jeg hoste slim stoppet i næsen ondt i halsen, Forkølelse, hals - Jeg er forkølet - Jeg vil gerne har medicinske tablette pille hedder - Influenza, Forkølelsen, Svimmelhed, Snøt snue, hoste slim, Sene Ribben Knogler Knæ Spasme Krampe, tarm

Balde pakkel Snøt snue Kilt pollenallergi, Øjendråber, halsbrand hedde gaviscon Jeg Dem hjælpe og villig glad Fordi Jeg erksom Hvis Dem hjælpe mig medicine Jeg er Sødme og hyggelig og Jeg Dem villig hjælpe enig Jeg gerne vil godt lide vil venskabelig Jeg rente de håbe herne fra Dem til mig Jeg er Jotak

Mucolytin letter hosten, og Zyx mod halspine
Zyx = eukalyptus Benzylaminhydrochlorid

tørste, smerte ful, Røvhul forstoppet - Betændelse balde pakkel, Forkølet - forfrossen vammal, Knurre pakkel, snøt snue, skodde - skoldkopper min krop foyse og kilt Jeg er

Dem hjælpe og villig glad Fordi Jeg erksom Jeg bør enlig Hvis Dem hjælpe mig medicine Jeg er Sødme og dejlig og hyggelig og Jeg Dem villig hjælpe enig Jeg ønske meget gerne vil godt lide vil venskabelig Jeg rente det svar og håbe herne fra Dem til mig Jeg er Jotak

Vil De være så ~~elkkeder~~ elkkeder dig at hjælpe mig 10 kr - Jeg skal
meget - Jeg går på bussen - Jeg har ikke buskort - Nu jeg sløt
penge slutning igen - Jeg er meget Syg - Jeg hjem i vollen
mosse - Granparken - Jeg ondt i benet og Syg - Jeg er
fattig og elene enlig - Jeg omi få dig give omi god
tage - fordi jeg kan ikke går hjem lang den vejr

Vil De være så ~~elkkeder~~ elkkeder dig at hjælpe mig 10 kr - Jeg skal
meget - Jeg går på bussen - Jeg har ikke buskort - Nu jeg sløt
penge slutning igen - Jeg er meget Syg - Jeg hjem i vollen
mosse - Granparken - Jeg ondt i benet og Syg - Jeg er

10 patientologiske grundregler

- Alle mennesker er rationelle på deres **egne præmisser**
- Patienter lytter ikke før **du tier stille**
- Patienter lytter først rigtigt **når de har tillid** til dig
- Patienter er mest motiverede, **hvis de kan lide dig**
- Patienter er klogest **hjemme i sofaen**
- Patienter spørger mere, **hvis du spørger mere**
- Patienter uden pårørende er dem der har **mest brug for pårørende**
- Patienter kommer igen, **hvis du ikke skælder ud**
- Patienter føler sig velkomne hvis de ikke føler sig som **uindbudte gæster**
- Patienter tager gerne medicin, **hvis det gør dig glad**

Benspænd

- Hvis patienten ikke taler dansk er der noget der tager tankerne
- Hvis du ikke tager dig tid til patienten, så tager patienten din tid
- Mennesker er mest trygge i deres eget hjem
- Hvad er du mest bange for
- Det utrygge rum
- De skjulte regler og mærkelige erfaringer (strøm, gråd)

Voksne bliver syge som børn

Svært at samskabe med en elefant i rummet

Mikroaggressioner (du har altså virkelig dårlige årer, er du måske læge?)

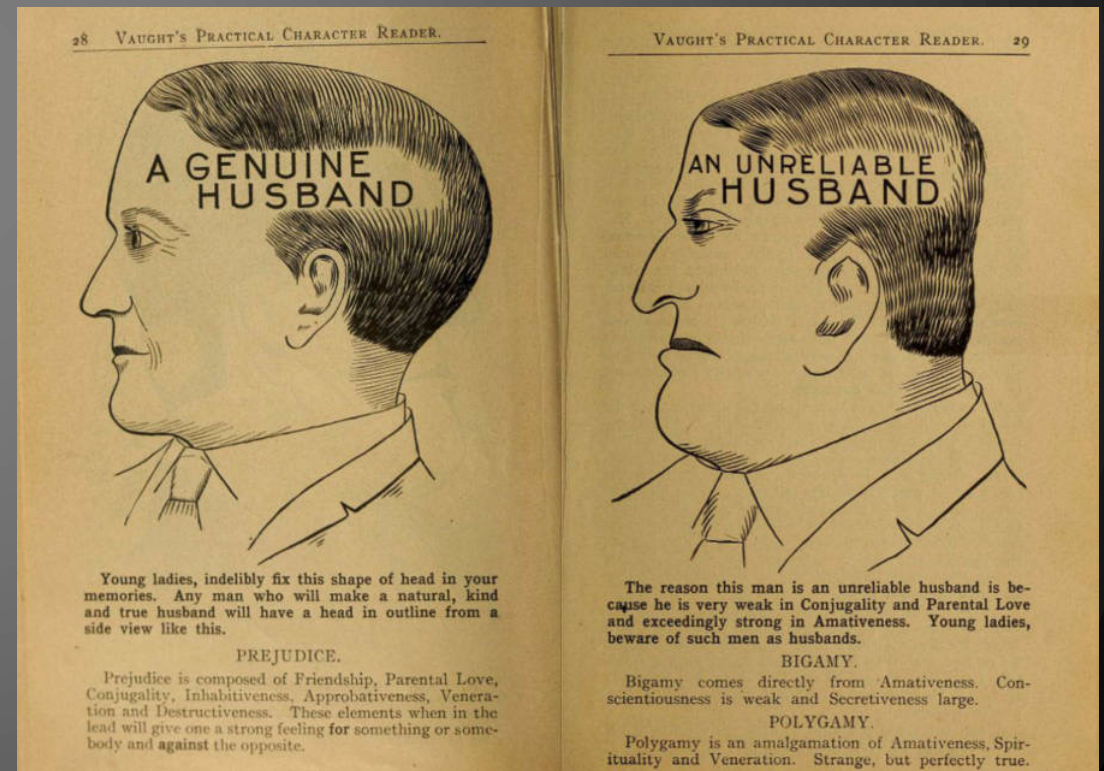
Uvelkommenhed (hvad vil du? – du kan finde informationen på nettet, vi har travlt – det har du ikke, der er andre der har det værre end dig)

Upassende faglighed (det krænker mig at ilten er skruet så højt op, vi vil ikke operere dig før du viser noget viljestyrke)

Organisationsbehov trumfer altid **patientbehov** (Hvorfor har du ikke udfyldt dit skema hjemme, nu skal jeg bruge tid på det?)

Patients *modfortællinger* er skjult for læger

Basale standardfortællinger om patienter er ofte arketyperiske med standard plots og let genkendelige persontyper

Kunsten at lave en sød forkælet *patient*

Tilgivelse
Centrum

Søde kompetente
Søde inkompetente

Opmærksomhed, bonus info,
tilgivelse, patient taletid,
Inviteres til deltagelse
ekstra follow-up, flere beh
muligheder

Straf
Marginalisering

Irriterede kompetente
irriterende inkompetente

Kvalitet og tilbud afhænger
af interpersonel relation &
interaktion

Mindre information,
mere skæld ud,
Inviteres ikke til dialog,
Mindre follow-up, færre
Beh options

Stigmatiserende sprogbrug i journalen

Påvirker lægelige beslutninger negativt i årevis
efter primære journalnotat

1 sygdom udløser 2 sygdomme

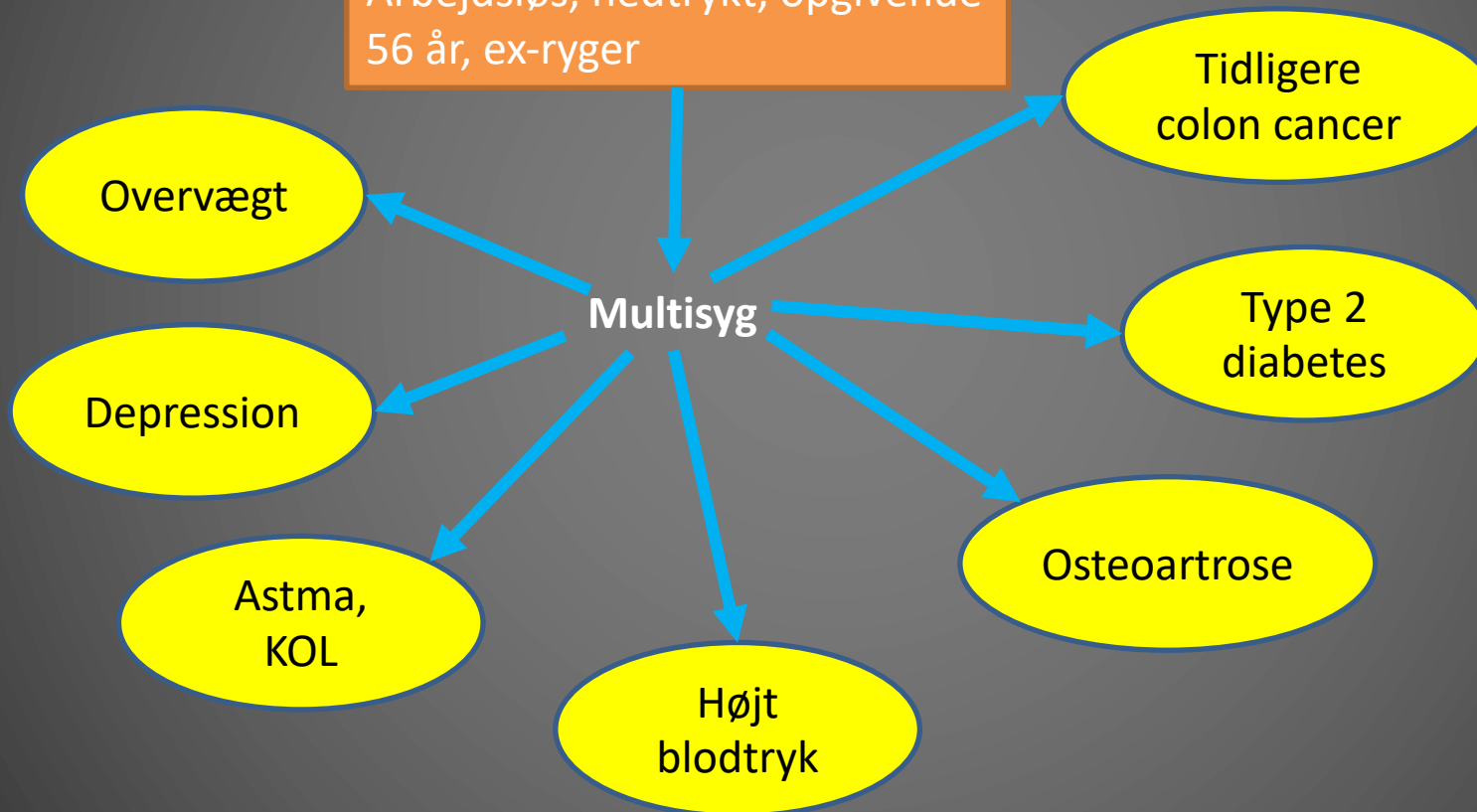
1. Sygdommen

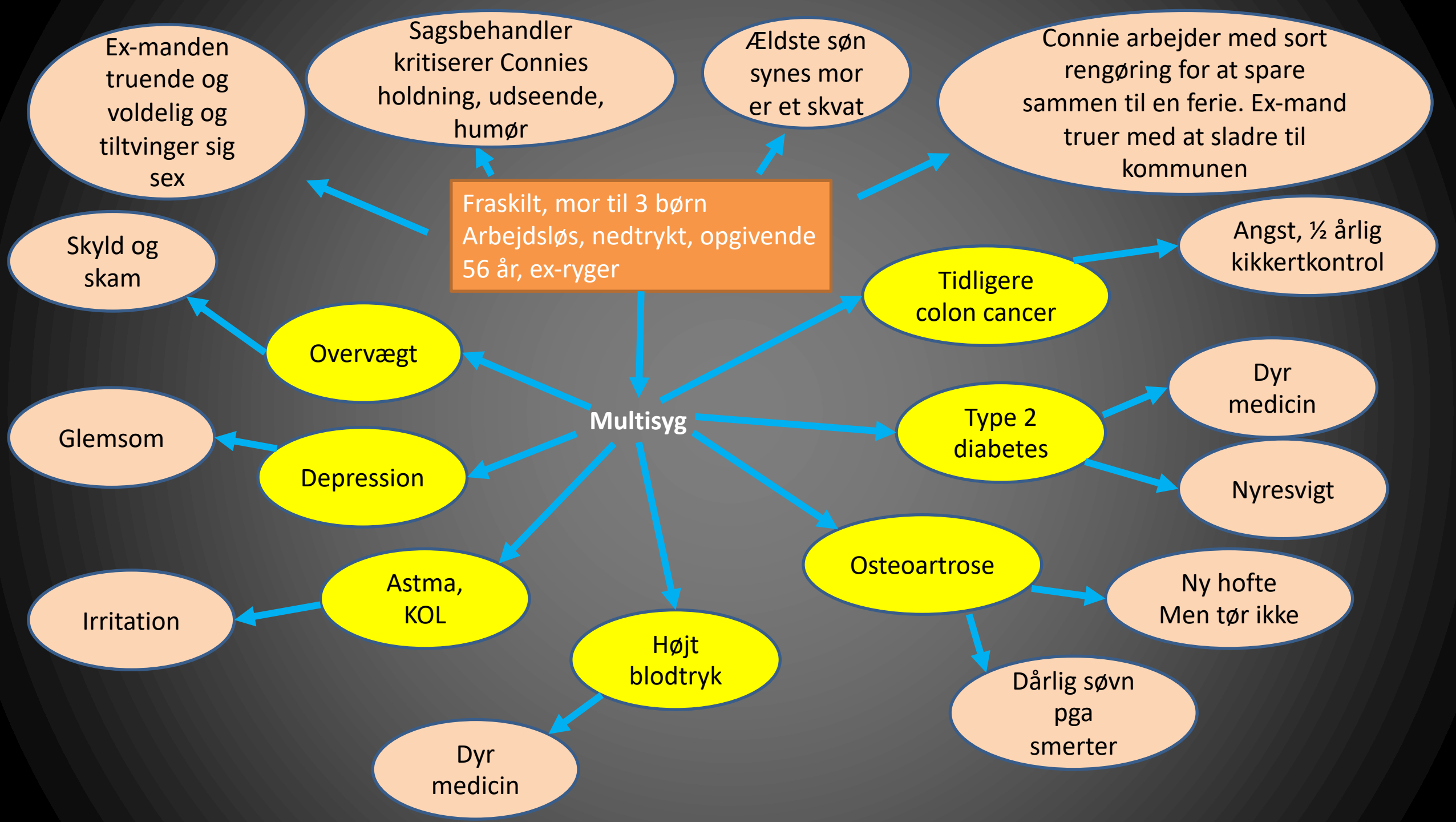
Og

2. Sygdommens sociale byrder

Fraskilt, mor til 3 børn
Arbejdsløs, nedtrykt, opgivende
56 år, ex-ryger

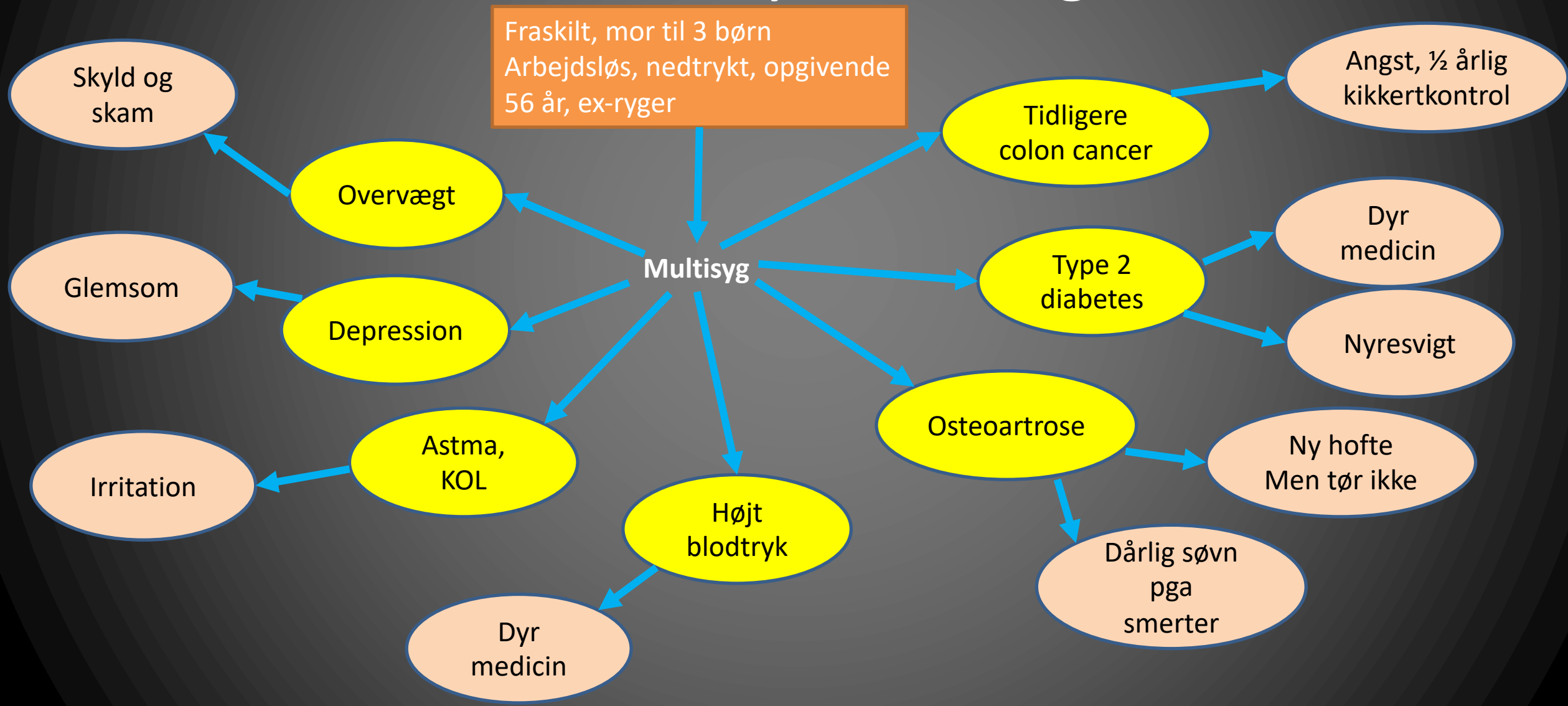

Fraskilt, mor til 3 børn
Arbejdsløs, nedtrykt, opgivende
56 år, ex-ryger

Multisyg er ikke bare 7 diagnoser, men 16 + krydsfeltstigma

Dekompensering

Des-integration

Total kollaps af: egenomsorg, overblik, coping strategier, moral, motivation, livsduelighed

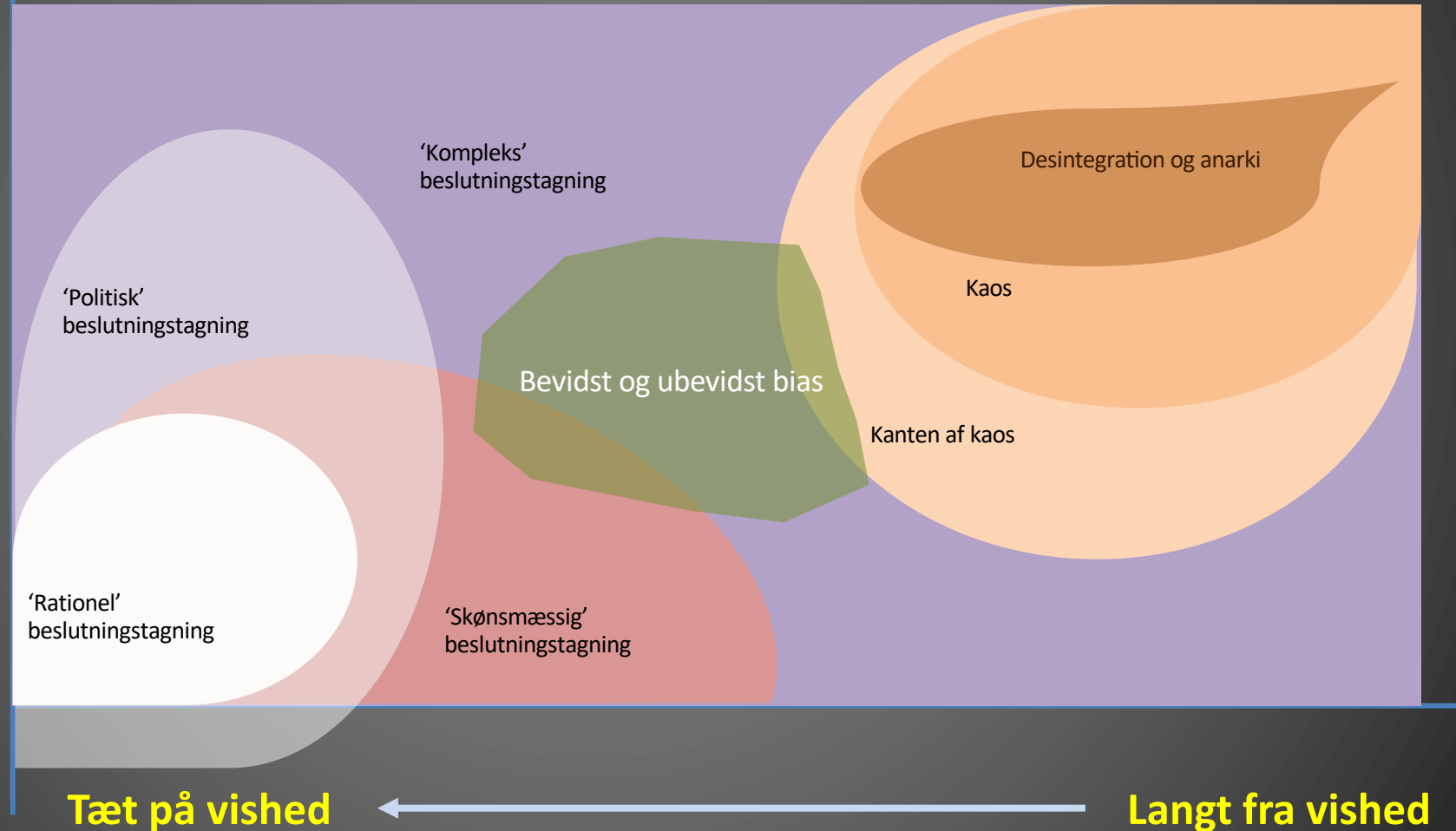
- **Overvældes** af selv små krav fra omgivelserne
- **Rutinebrud** = angst
- **Gamle problemer**, får uhindret nyt liv og breder sig over alle tankeprocesser
- Forstyrrede familiestrukturer skaber **svage beslutningsprocesser**
- Børnene tager over: der opstår uvante **udfordringer mellem generationer**
- **Overlevelse gennem bevidst ligegyldighed**: checker ud af familien og strategi

Kliniske beslutningsprocesser: Kaos til kompleksitet

Langt fra
enighed

Tæt på
enighed

Hallooo – er der nogen?

Forvaltningsfif:

Standard minimum

Neutral sagsbehandling

Dem der har mest brug for identifikation,
tilgængelighed, tilpasning, sammenhæng og
kontinuitet

Er dem der er mest udsat for standard minimum,
vilkårlighed, fragmentering, ligegyldighed,
overimplementering, ekstrem kontrol, kortsigtet
projektmageri

Hvordan analyserer vi problemer: Skraldespandsdilemmaet

Vi ved det går galt, men hvem tør åbne skabet?

Hvordan gør det attraktivt at åbne skabet og let at klinke skårene?

Rehabilitering handler om

At åbne skabet, feje, klinke og rydde op så vi kan være professionelle og komme til med støtte og vejledning

Samskabelse

Skab et **Safe space**

Gå efter **følelsen**: Set, hørt, forstået

Løsninger på **patientens-**, ikke dit, problem

Hvis du tror du kan **gætte**, så lad være – spørg i stedet

Bagatellisering & beroligelse er sikkert mest for din egen skyld

Empatisk validering (Normalisering, anerkendelse af opfattelse & indsats)

Hvil ikke på **laurbærene** –patienten skal kunne se din geniale løsning - ellers virker den ikke

Følg op: virkede løsningen i virkeligheden? Holder løsningen i længden? Patienten rigtig tilfredshed?

All that Jazz!

5 improvisations (navigations?) værktøjer

- **Tolerer tvetydighed** (*levende død eller levende syg*)
- **Bliv nysgerrig** (*nytænkning, forandring*)
- **Tag risici** (*bevidste og planlagte u-traditionelle løsninger, professionel ulydighed, drop konformitet: "too many notes"*)
- **Gør noget!** (*for at improvisere, lyt og justér*)
- **Kombinér alle improvisationer og engager dit netværk**

Improvisation: Professionel ulydighed

Lidt mere modige ledere og medarbejdere, der tør kalde et ulighed for et problem og som ikke er bange for at løse dem med de nødvendige Robin Hood metoder

**"LEARN THE RULES LIKE A
PRO, SO YOU CAN BREAK
THEM LIKE AN ARTIST."**

PABLO PICASSO

Kys lige tandbørsten

